© www.kjnt.ro/szovegtar

Szilágyi Levente

Etnicitás és identitás határ menti rurális vallási közösségekben. Magyar anyanyelvű ortodoxok Szatmárban

Tanulmányomban az Óvári, Vetés és Szamosdara településeken élő román eredetű magyar anyanyelvű népesség magyar–román hibrid identitását célzó kutatás részeredményeit ismertetem.[1] A kutatás központi kategóriája az *etnicitás*. Az etnicitást Thomas H. Eriksen nyomán a kulturális különbségek „bennszülött" értelmezéseiben és kommunikációjában (Eriksen 1993) az azonosulás és elhatárolódás szubjektív és szituatív folyamataiba ágyazva látom megragadhatónak, amelyben az etnikai kategóriákat az egyének a maguk és mások jelölésére, az egymással folytatott interakciók során, a körülmények által meghatározott módon alkalmazzák (Feischmidt 2010). Ennek a fogalmi keretnek az alkalmazásával elkerülhető az etnikai keretek túlhangsúlyozása, mert bár kénytelen vagyok a magyar és a román etnikus kategóriákat használni a kutatás tárgyának meghatározásakor, de meggyőződésem szerint ezek jelen esetben nem normatív kategóriák.

A kutatás kiinduló hipotézise: a 19. század végére nyelvében asszimilálódott román etnikus csoport a 20. század folyamán különböző politikai, kulturális és társadalmi tényezők, de főként a lokálisan többségben lévő református magyar lakosság máig tartó elutasító magatartásának hatására a disszimiláció mellett döntött, és egyre erőteljesebben fordul a román többség irányába. A kiválasztott helyszíneken ennek különböző fokozatait láthatjuk. Az egyik fő értelmezési horizontját a kutatásnak az asszimiláció-disszimiláció fogalompár jelentheti. Ám kizárólag az asszimiláció fogalmának társadalomtudományi újraértelmezését követő, depravációs olvasatától megszabadított értelmében.

A hibriditás az asszimiláció rivális fogalmainak egyikeként jelent meg az antropológiában a posztkoloniális társadalmakban bekövetkező változások leírására al-

1 A tanulmány alapjául szolgáló terepmunkát a K 120712 számú NKFIH kutatás keretében végeztem. A kutatást a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj Program (MÁEÖ-280794) is támogatta. Jelen tanulmány egy nagyobb terjedelmű elemzés elméleti kereteinek ismertetésére szorítkozik. A terepkutatás során gyűjtött anyag feldolgozása folyamatban van. A szövegnek egy változata *Magyar anyanyelvű románok identitása a romániai Szatmárban* címmel 2019-ben megjelent a Szatmár Megyei Múzeum évkönyvében (Szilágyi L. 2019).

kalmas terminusként (Biczó 2011). Olyan folyamat „átmeneti végeredményét" jeleníti meg, amelyben két egymással huzamos ideig kölcsönhatásban lévő közösség keveredésének következtében egy új csoport jön létre. A hibriditás vizsgálata az erdélyi kisebbségi szociokulturális folyamatok értelmezésében is termékenynek bizonyult. A többségi-kisebbségi csoportok közötti dinamikák vizsgálatában, a kettős kötődések elméletének használatával túl lehetett lépni a nemzeti értelmezési keretek között uralkodónak számító veszteségnarratíván.

A vallás és az etnikai hovatartozás szoros összefüggésben áll egymással Erdélyben. A reformátusok többnyire magyarok, az ortodoxok és görög katolikusok többségükben románok. A vizsgálni kívánt közösségeket, ennek a kategorizációnak megfelelően nevezi románnak a helyi magyar többség. Románként hivatkoznak rájuk, de nem tekintik őket valóban annak, legalábbis nem úgy, mint az „igazi" románokat. A helyi gyakorlatot vizsgálva, a külső kategorizálás során tehát egyszerre tetten érhető az etnikai csoport kulturális alapokon álló primordialista elképzelése (Geertz 1973) és a kultúra émikus kategóriaként való értelmezése. Ez utóbbin a mindennapi beszédben tematizálódó „saját és idegen" megkülönböztetést értem (Eriksen 1993, Jenkins 2008, Kauffmann ed. 2004, Koziura 2014).

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy a politikai és nemzeti retorikán kívül melyek azok szituációk, amelyben az etnicitás releváns tényezővé válik, mint például a hétköznapi találkozások, kognitív sémák, mentális térképek, társadalmi hálózatok és intézményes formák. Szándékosan használtam az andersoni dinamikus etnicitás terminust a szubsztancialista nemzetiség fogalom helyett (Anderson 1991), mert olyan bizonytalan identitású csoportok esetén, mint amilyen a vizsgálat tárgyát képező csoport is, utóbbi az átmenetek megragadására teljesen alkalmatlan: az etnikai csoportokat a társadalomszerveződés önálló szereplőiként definiálja. Esetünkben azonban nem beszélhetünk etnikai csoportról sem kulturális, sem közpolitikai értelemben. A három településen élő román etnikus eredetű közösségek egyrészről településenként eltérő módon szerveződnek, másrészről adott településeken belül sem alkotnak homogén csoportot.

A román nemzetiségű magyar anyanyelvűek számát Erdélyben tizenötezer főre becsülik (Horváth 2008: 10). Ebből mintegy ezerötszáz fő él Szatmár megyében, legnagyobb számban a kutatási célterületként meghatározott településeken.

A vizsgált közösségeket a 19. század második felére nyelvben már asszimilálódott románok leszármazottai alkotják. Elkülönülésüket, és a szatmári románok többségétől eltérő történeti folyamatokat elősegítette szigetszerű földrajzi helyzetük is. Az első világháborút követő román betelepítési politika eredményeként megjelenő mócvidéki és máramarosi román közösségekkel való találkozásig nem volt kapcsolatuk román tömbbel. Ekkora azonban már teljességében lezajlott nyelvi asszimilációjuk, magyar ajkú görög katolikusként írnak róluk a korabeli források. A kutatás során ezeket a magyar/román kollektív és egyéni identitásokat meghatározó tényezőket vizsgálom a nyelv, a nemzetiség, nemzetpolitika és az etnicitás fogalmain keresztül.

Több átfogó elemzés is készült már az anyanyelv és nemzetiség (etnikai identitás) összefüggéseinek témakörében Erdély és Szatmár teljes népességére vonatkozó-

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

an. Varga E. Árpád, Tátrai Patrik, Horváth István vagy Szilágyi N. Sándor munkáiból (Szilágyi N. S. 2002, Tátrai 2010, Varga 2002, Horváth 2008) megismerhetjük a makrotársadalmi asszimilációs, disszimilációs folyamatok történetét, kétnyelvűségi kontextusokat, az etnikailag divergens magyar etnikumúak (azok a csoportok, amelyek magyar anyanyelvűek, de nem magyar etnikumúak) számának módosulásait, konkrét esetelemzés viszont mindeddig kevés született. A román néprajzi szakirodalom ebben a kérdésben néma maradt, a jelenséget kizárólag a magyarországi románok kapcsán tárgyalják (Sandu 2015).

Az etnikai identitások szituatív voltára már Fredrik Barth felhívta figyelmet (Barth 1969, lásd még Okamura 1981), a szatmári magyar ajkú ortodoxok esetében az autoidentifikáció illetve a stigmatizáció állandó konfliktushelyzetet teremt. A református és ortodox közösség házasságokban való összefonódása miatt azonban a nukleális család szintjén sem egyértelműek az etnikus kategóriák. Mivel máig érvényes az a gyakorlat, hogy a különböző nemű gyerekeket az eltérő vallású szülők, a saját felekezetük szerint keresztelik meg, így sok családban már a gyerekek kapcsán is felmerül a magyar–román kérdés.

A terep

A kutatás Óvári, Vetés és Szamosdara falvakat érinti. Magyar anyanyelvű románok nem csak ezeken a településeken élnek, a választásom azért esett pontosan erre a háromra, mert különbözőségükben együttesen modellezik az együttélések lehetséges élettereit és társadalmi kontextusait. Az óvári ortodox templom az egyedüli, ahol a prédikáció nyelve a magyar, ennek oka, hogy nagyon sok itteni „román", főként az idősek, egyáltalán nem tudnak románul, és a pap tud és hajlandó is magyarul prédikálni. Vetésen sok betelepült román él, az itteni románok ma már inkább kétnyelvűek, mint magyar anyanyelvűek, a templomi liturgia teljes egészében románul zajlik.

A kutatás tágabb keretét a 19. századtól ható asszimilációs folyamatok következményeiként értelmezendő identitásváltozások jelentik. A kutatás a felszíni társadalmi gesztikulációk mögötti/alatti, kulturálisan összehangolt, rejtett ellenállások, vagy a párhuzamos különidejű cselekedetek tanulmányozása révén ezekről a társadalmakról lényeges, a változásra/alkalmazkodásra vonatkozó modellértékű következtetéseket kíván megfogalmazni. A hétköznapi etnicitást elemezve az etnikai azonosulást, nyelvhasználatot (Joseph 2004, Fischman ed. 1999), interakciókat vizsgáltam, de – Rogers Brubakert és munkatársait követve – mindvégig szem előtt tartva, hogy a mindennapi tapasztalatok nem az etnikai identitások mentén szerveződnek (Brubaker–Fesichmidt–Fox–Grancea 2011, Brubaker 2014), az csupán lehetőség arra, hogy akár etnikus kontextusban is értelmezhetők. Hobsbawm figyelmeztet, hogy az átlagemberek a hétköznapokban nem nemzeti vagy nacionalista keretben gondolkodnak (Hobsbawm 1990), ezért magam is a hétköznapi tevékenységek vizsgálatán keresztül kívántam eljutni az etnicitás vagy a nemzeti identitás megnyilvánulásaihoz.

Kulcskérdések

A kutatás során egyre erőteljesebben fogalmazódott meg annak igénye, hogy néhány kiemelt jelenség mentén próbáljam meg megragadni ezt a sokadik találkozásra is nehezen megragadható problémakört. Ezt néhány jól megfogalmazott, a probléma különböző aspektusaira koncentráló kérdésen át láttam célravezetőnek. Az alábbi kérdések közül (1) Melyek az etnikus illetve vallási identitást meghatározó kulcskategóriák? (2) Egyáltalán alkalmazhatóak-e az elemzésben hagyományos antropológiai, szociológiai fogalmak, mint nemzetiség, etnikum, etnikai csoport, kisebbség? (3) Ha nem akkor milyen fogalmakkal tudunk operálni? A kutatás jelenlegi fázisában talán csak a második kérésre tudok határozott választ adni: a klasszikus kategóriákat alkalmazva e közösségek bizonyosan rejtve maradnak. A bizonytalan identitású közösségeket nem lehet közvetlen módon, direkt kérdésekkel megismerni, meg kellett találnom azokat a tematikákat, amelyekben a feltenni szándékolt kérdések releváns válaszokat eredményezhettek. Ilyenek voltak: a görög-katolikus vagy/és ortodox kötődés avagy a *vallási identitás*, a már említett *hétköznapi etnicitás* illetve a román és magyar nemzetpolitikák lokális hatásai és következményei.

A kutatás alapvetően a jelenre összpontosít, de elengedhetetlen volt az asszimilációs és disszimilációs folyamatok valamint a közösségek identitását befolyásoló globális és lokális politikai, társadalmi és kulturális kontextusok történeti vizsgálata. A magyar ajkú görög katolikusok körében végzett identitásvizsgálatok egyik fő megállapítása, hogy ezek a közösségek az esetek többségében bizonytalan etnikai identitással, de nagyon erős vallási identitással rendelkeznek (lásd bővebben: Telenkó 2014, Keményfi 2004, Oláh 1996, Pilipkó 2009, Győrfy 2021). Az etnikai és vallási identitás összefonódása és funkcionális felcserélődése is ismert jelenség (Szilágyi L. 2007).

A *hétköznapi etnicitás* vizsgálatában fontos szerep jut az aszimmetrikus kategóriáknak, mert ebben a kontextusban a magyar és a román bizonyosan nem párhuzamos, egyenértékű kategóriák. A jelölt/jelöletlen megkülönböztetése a kategóriáknak segíthet a tapasztalati aszimmetriák megértésében. A teljes romániai társadalomra vetítve a „román" egy jelöletlen kategória, hiszen a többségi nemzet számára ez teljesen magától értetődő, a kisebbségként értelmezett „magyar" pedig jelölt, hiszen eltér a „normálistól". A vizsgált helyszíneken a jelöltségi viszony visszájára fordul, itt a „magyar" az alapértelmezett, a jelöletlen kategória és a „román" lesz a jelölt, mint például a magyarországi románok esetében (Miskolczy 2005).

Az alkalmazott kutatási módszer

A kutatás során mindenekelőtt terepmunkára támaszkodtam: résztvevő megfigyeléssel, életút- és narratívinterjúk készítésével, filmezéssel, aprólékos terepfeltárással, kapcsolathálók feltérképezésével, kulturális jelenségek megértésével, társadalmi gyakorlatok megfigyelésével alapoztam meg a kutatást. Egyéni és közösségi, mikro- és mezo-szintű jelenségek feltárására egyaránt törekedtem, ugyanakkor

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

kombináltam a néprajzi megfigyelést, a szakértői interjúzás és a levéltári kutatás módszereivel. Több interjúformát alkalmaztam, ezekben kerültem az etnicitásra, nemzetiségre vonatkozó konkrét kérdéseket mert bár az etnicitás a kutatás tárgya, de ennek konceptualizálása a beszélgetések során azzal a veszéllyel jár, hogy én magam járulok hozzá az etnicitás újratermelődéséhez (Eriksen 1993). A mai hibrid identitások vizsgálatában és megértésében főként néprajzi módszerekre hagyatkoztam: egyéni és csoportos interjúkat készítettem a közösséghez tartozó személyekkel, (reformátusokkal való) vegyes házasságban élőkkel, az egyház tagjaival (pappal, gyülekezeti vezetőkkel), részt vettem misén, családi, baráti összejöveteleken, illetve a lokális többséghez tartozó reformátusokkal is beszélgettem és készítettem interjúkat. Ez utóbbiak rendkívül tanulságosnak bizonyultak, mert egyrészről ők maguk is a lokális közösség részét képezik, ugyanakkor külső, sok esetben értelmező tekintettel figyelik az ortodox közösséget.

> *Az anyanyelv az magyar, de a nemzetiségre azt mondja román vagyok, merthogy a vallásom ortodox. De viszont itt nagyon egyszerűen úgy fogalmazzák, hogy aki református, az magyar, aki ortodox az román. És tényleg, ha itt most szóba állsz valakivel, hogy milyen vallású nem biztos, hogy azt fogja mondani református, hanem azt hogy magyar, vagy ha ortodox, azt fogja válaszolni román. A vallásból deriválják le a nemzetiséget. És nem tud két szót románul, de ő román. És a statisztikákba úgy fog bekerülni, hogy mivel az került oda a nemzetiséghez, hogy román akkor azt fogják mondani, hogy Óváriban van húsz százalék román – most mondtam egy példát. Ugye több ortodox van, de vannak, akik tudják ezt a különbséget, hogy igen, magyarul tanultam, magyarul tanított meg az anyám, úgy beszéltem vele. Itt alig van néhány olyan család, akik tényleg románok.* (Sz. B., Óvári)
>
> *Román az nincsen vagy öt család, aki azt mondhassa román. Aki mondja, de több is mondja, az csak katolikus. Nem református. Ő azt mondja, hogy román. Tehát összekeveri az állampolgárságot a vallással. Hát űk úgy tartják, hogy románok, de nem beszélnek románul, há nem is tudnak. Legtöbb nem tud.* (Sz. E., Óvári)

A terepkutatás egyértelművé tette, hogy a tanulmányozott településeken vizsgált magyar ajkú ortodoxok nem alkotnak egységes közösséget, még településenként vizsgálva sem beszélhetünk homogén csoportokról, de még az ortodox egyházhoz tartozás sem működik közösségszervezőként. A vizsgált települések történeti, társadalmi, kulturális kontextusai az eredetileg homogén csoportban nagymértékű szétfejlődést eredményeztek. Azaz valamennyi település magyar ortodox közösségét csakis az adott településen meghatározó társadalmi dinamikák által meghatározott kontextusban érdemes vizsgálni, de több eltérő kutatási kérdés megfogalmazása is szükségessé vált. Az egyik fő értelmezési keretét a kutatásnak és a közösségek összehasonlításának az asszimiláció–disszimiláció kérdése jelentheti, melyet azonban feltétlenül ki kell egészítenünk a vallási és nemzeti identitás diskurzusok elem-

zésével és a hétköznapi etnicitás vizsgálatával. Ez utóbbit csakis Óváriban és Vetésen, Szamosdarán ennek, eltérő okok miatt ugyan, de nincs relevanciája. Szamosdarán például saját templom hiányában a román származástudatnak csak halvány emlékezete maradt fenn, melyet olykor már-már folklór-szerű furfangos történetek keretében mutatnak be. Nagy Péter nevű adatközlőm saját családtörténetébe ágyazva mesélte el miként kerülte el a falu a görög katolikusok (Szamosdarán nem ortodoxok) segítségével, nevük románosítása által, hogy telepes román családokat telepítsenek be a településre. Nagy Péter édesapja nevét Nagyról Mare-ra változtatta, első szülött gyermeküket, Péter bátyját, a még románosabb hangzású Marinescu-ként anyakönyvezték. Ő maga azért lett ismét Nagy, mert a második bécsi döntés következtében Magyarországon született. A szamosdaraiak magyar identitásúak, emellett görög katolikusnak, vagy csak katolikusnak mondják magukat. A nyolcvanas évektől már csak ünnepekkor járt át Óváriból az ortodox pap darai filiájához. A helyi református és katolikus magyarok sem nevezik őket románnak. Vetés a legnagyobb település a vizsgáltak közül. Községközpont, és vonzó célpontja a Szatmárnémeti felől érkező agglomerációs migrációnak. A betelepülők között nagyobb arányban vannak románok, mint magyarok, ennek eredményeként a román-magyar és román-román kapcsolatoknak újabb dimenziói jelentek meg. Valamennyi település közül talán itt lehetett leginkább vizsgálni a közösség politikai szerep(telenség)ét. A magyar ajkú ortodoxokat (illetőleg Vetésen többen a román görög katolikus egyházhoz csatlakoztak az egyház restaurációja után) nagyon nehezen, de leginkább egyáltalán nem tudják megszólítani sem a román, sem a magyar pártok. Nagyon nagy a generációs szakadék a nyelvhasználatban, az idősek egyáltalán nem vagy rosszul beszélnek románul, a fiatalok pedig ugyanígy vannak a magyar nyelvvel. A középgeneráció az, amelyik kétnyelvű, de gyerekeik szocializációjában már a román a preferált nyelv (Borbély 2001). Az „igazi" (helyi terminus) románok nem tekintik románnak, az „igazi" magyarok nem tekintik magyarnak e közösség tagjait. Ebből a bizonytalanságból tudatos döntéssel a románság felé közelednek, legtöbbször azért mert a helyi viszonyok közt többségben lévő, de ettől még kisebbségi magyar közösségek sokkal kevésbé befogadók, mint a román társadalom. Míg Vetésen a román identitás térnyerése már jobbára megtörtént, addig Óváriban ez egy napjainkban zajló folyamat. Ez az egyetlen olyan település, ahol az ortodox templomban a mise részben magyarul is zajlik. A liturgiát románul, a prédikációt magyarul tartja a pap, az énekeket pedig felváltva románul és magyarul éneklik. Az itteni magyar ajkú ortodoxok esetében az identitás kérdése annyira bizonytalan, hogy az identitásvizsgálatokat személyenként és szituációnként kell elvégezni. Érezhető az erősödő román preferencia, de ebben nagy felelőssége van a helyi református magyaroknak. Több interjúalanyom is arra vezette vissza románsághoz való közeledésének okát, hogy korábban súlyos etnikus töltetű sérelem érte a református(ok) részéről.

> *Tudja miért húzok én inkább a románk felé? Magyar ajkú vagyok, az uram is református, Ombodra való. Mikor én férjhez fele mentem, nekem azt mondták, hogy vátrás, meg az oláh kántor lánya, Ombodon. És én ezért úgy meg-*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

haragudtam, hogy énnekem ez olyan rosszul esett, hogy... Mert ott nincs is csak református templom, és akkor amikor elfele vett a férjem, akkor na, elébb nagyon szerettek, tetszettem, és akkor kérdezi a lesz anyósom, hogy akkor apukád hol dolgozik? Hát mondom apja most jön nyugdíjba, de mondom máskülönben kántor ott minálunk. És akkor aszongya: Hát igen, oszt milyen kántor? Mondom ortodox kántor. Még hátrafele ment, a sajtárt majd leejtette a kezibül, és akkor attól fogva hallottam, hogy vót hogy mondta, volt egy tőlem egy évvel fiatalabb húga a férjemnek, és mondja, hogy Te vátrás. Én vátrás? Há mondom miért vagyok én vátrás? Hát azért mert ortodox kántornak a lánya vagy, meg az oláh kántornak. Na, akkor osztán nem kellett több. Az nagyon rosszul esett nekem. Na mondom nem baj. Ha vátrás vagyok, akkor legyek inkább vátrás. De nem vagyok az [kacag]. (V. T., Óvári)

Az ehhez hasonló történetek igen gyakoriak. A közlési szituációban a történet fájdalmát a humor enyhítette, az adatközlő is nevetett mesélése közben, a következmények azonban nem maradtak el. Gyermekét románul becézi, román iskolába járatta, szavazások alkalmával soha nem szavaz a magyar jelöltekre, román médiát fogyaszt leginkább. A gyermeke román közegben szocializálódott tovább, miután kilépett az óvári közegből.

Az egyházhoz való tartozás jelentősége az identitás alakulásában annak ellenére nyilvánvaló, hogy a vallásosság nem játszik központi szerepet a közösség életében. A templomba járók száma rendkívül alacsony, mégis a kötetlen beszélgetések alkalmával is állandóan visszatért a templom, mint a közösség egyetlen szimbolikus tere, főként olyan narratívumokban, amelyek valamilyen szándékos károkozásról, rongálásról emlékeznek meg (helyi reformátusok betörték a templom ablakát), amit implicite a közösség elleni agresszióként éltek meg. Egy másik jellemező narratívum a templom szépítésének, belső festésének kapcsán fogalmazódott meg. A templomba nem járó gyülekezet pénzt áldoz a templomra. Ennek a narratívumnak a központi gondolata annak az igénynek a megfogalmazása, hogy ismét közösségként léphetnek fel (persze a többségi reformátusokkal szemben). A templombelső megújulása azonban egyúttal óriási lépést jelenthet a románsághoz vezető úton. A megújuló belső stílusában, ikonográfiájában a magyar görög katolikus hagyománytól teljesen eltérő román ortodox templomfestések mintájára készül. Az óvári ortodox templom egyedisége (római katolikus oltár is található benne – bár ez az érintettek szerint továbbra is a helyén marad) megszűnik. A közösség festést támogató tagjai természetesen a templom megszépüléseként értelmezik a változást. A pap pályájának megkoronázásaként tekint rá. A pap közösségen belüli megítélése erősen vitatott, a templomba járók alacsony számát az ő számlájára írják, azt viszont mindenki kiemelte, hogy a magyar nyelv egyházi fennmaradása neki köszönhető. A közösség már kiszemelte az utódját, a választásban fontos szempont volt a magyar nyelv ismerete és magabiztos használatának képessége.

Összefoglalás

Mindig nagyon nehéz egy folyamatban lévő kutatásról megjelentethető szöveg formájában beszámolni. Ilyenkor eredmények helyett még leginkább csak újabb és újabb kérdések merülnek föl. Nem is vállalkoztam többre jelen írásban annál, hogy bemutassam egy rendkívül érdekes vizsgálat elméleti kereteit és a kutatás főbb irányait. A kutatás legfőbb célja egy olyan megalapozott, korszerű néprajzi elemzés megírása, mely tudományos hasznosíthatósága mellett képes érzékenyíteni és ellenállóbbá tenni a szélesebb társadalmat is a magyar-román viszonyt kisajátító etnocentrikus retorikával szemben.

Szakirodalom

Anderson, Benedict
1991 *Imagined Communities: Reflections ont he Origin and Spread of Nationalism*. Verso, London.

Barth, Fredrik
1969 Introduction. In: Uő: (ed.): *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Little, Brown and Company, Boston, 9–38.

Biczó Gábor
2011 Az asszimiláció fogalmának műveleti értéke a szociokulturális hasonulási folyamatok értelmezésében. In: Bárdi Nándor – Tóth Ágnes (szerk.): *Asszimiláció, intergráció, szegregáció. Párhuzamos értelmezések és modellek a kisebbségkutatásban*. Argumentum Kiadó, Budapest, 19–38.

Biró A. Zoltán – Bodó Julianna
1996 Kizárási és bekebelezési technikák interetnikus kapcsolatokban. In: Gagyi József (szerk.): *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 15–44.

Borbély Anna
2001 A nyelvcsere folyamata és kutatása. *Nyelvtudományi Közlemények*. (98) 193–215.

Brubaker, Rogers
2004 *Ethnicity without Groups*. Harvard University Press, Cambridge.

Brubaker, Rogers – Feischmidt Margit – Fox, Jon – Grancea, Liana
2011 *Nacionalista politika és hétköznapi etnicitás egy erdélyi városban*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Eriksen, Thomas H.
1993 *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. Pluto Press, London.

Feischmidt Margit
2010 Megismerés és elismerés: elméletek, módszerek, politikák az etnicitás kutatásában. In: Uő (szerk.): *Etnicitás. Különbségteremtő társadalom*. Gondolat–MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 7–29.

Fischman, Joshua A. (ed.)
1999 *Handbook of Language and Ethnic Identity*, Oxford University Press, Oxford.

Geertz Clifford
1973 *The Interpretation of Cultures*. Basic Books, New York.

Győrfy Eszter
2021 *Átrajzolt határok. Felekezeti együttélés, vallási és etnikai kötődések Székelyföld és Moldva határán*. Balassi Kiadó, Budapest.

Hobsbawm, Eric J.
1990 *Nations and Nationallism since 1780*. Cambridge University Press, Cambridge.

Horváth István
2008 *Elemzések a romániai magyarok kétnyelvűségéről*. (Working papers, 8.) ISPMN, Kolozsvár.

Jenkins, Richard
2008 *Rethinking Ethnicity*. SAGE Publications, Los Angeles.

Joseph, John E.
2004 *Language and Identity. National, Ethnic, Religious*. Palgrave Macmillan, New York.

Kauffmann, Eric P. (ed.)
2004 *Rethinking Ethnicity. Majority Groups and Dominant Minorities*. Routledge, London.

Keményfi Róbert
2004 *Földrajzi szemlélet a néprajztudományban*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Koziura, Karolina
2014 Everyday Ethnicity in Chernivtsi, Western Ukraine. *Anthropology of East Europe Review* 32. (1) 1–21.

Miskolczy Ambrus
2005 *Románok a történeti Magyarországon*. (Kisebbségkutatás könyvek.) Lucidus, Budapest.

Okamura, Jonathan Y.
1981 Situational Ethnicity. *Ethnic and Racial Studies* 4. (4) 452–465.

Oláh Sándor
1996 Magyar görög katolikus „románok”. In: Gagyi József (szerk.): *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról.* KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 113–138.

Pilipkó Erzsébet
2009 *Identitás és hit II. A kárpátaljai magyar görög katolikusok identifikációs útjai.* Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest.

Sandu, Elena
2015 A románok sorsa Magyarországon. *Barátság.* (4) 8312–8314.

Szilágyi Levente
2007 Etnikai és vallási identitás egy máramarosi faluban. In: Balogh Balázs – Bodó Barna – Ilyés Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás.* Lucidus Kiadó, Budapest, 131–138.
2019 Magyar anyanyelvű románok identitása a romániai Szatmárban. In: *Studii și Comunicări* XXXV. Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 288–295.

Szilágyi N. Sándor
2002 Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra. *Magyar Kisebbség.* (4) 64–96.

Tátrai Patrik
2010 *Az etnikai térszerkezet változásai a történeti Szatmárban.* MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.

Telenkó Bazil Mihály
2014 *Gondolatok a* görögkatolikus ruszinság kultúrtörténete kapcsán. Ruszin identitáselemek a vallási hagyomány és nemzeti kultúra tükrében. In: *Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből.* Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 276–286.

Varga E. Árpád
2002 Az erdélyi magyarság asszimilációs mérlege a XX. század folyamán. *Regio* 13. (1) 171–205.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Etnicitate și identitate în comunități rurale din zona de frontieră româno-maghiară. Ortodocși cu limba maternă maghiară în Sătmar

Lucrarea se focusează asupra formelor hibride locale al identității etnice în trei sate (Vetiș, Oar, Dara) din zona de frontieră româno-maghiară, în vecinătatea municipiului Satu Mare. În aceste sate, o parte din populație are identitate etnică românească, însă limba maternă este maghiara. Ipoteza cheie a lucrării mele de este că etnicitatea nu este o condiție umană rigidă moștenită la naștere, ci mai mult o construcție dinamică a identității care este negociată și renegociată întotdeauna în urma interacțiunilor sociale. Prin urmare, identitatea etnică trebuie analizată prin cercetare intensă de teren. Afilierea religioasă și identitatea etnică sunt fenomene strâns legate în Transilvania. În satele studiate, sunt detectabile diferite faze ale uneiprocese de disimilare. Lucrarea astfel se concentrează pe o comunitate abia examinată în cercetările etnografice, deoarece acesta nu este compatibil cu setul de idei cu privire la apartenența etnică, atât la români cât și la maghiari.

Ethnicity and Identity of Rural Communities in the Hungarian-Romanian Border Region. Hungarian Speaking Orthodoxes in Satu Mare Region

The paper focuses on the local hybrid forms of ethnic identity of three villages adjacent to the Hungarian-Romanian border in the vicinity of Satu Mare. In these villages, a part of the population is of Romanian ethnic identity, but speak Hungarian as their mother-tongue. The key hypothesis of my work is that ethnicity is not a rigid indelible human condition given from the birth, but a dynamic identity construction which is negotiated time by time. Therefore ethnic identity should be examined through intensive fieldwork. Religious affiliation and ethnic identity are closely intermingling phenomena in Transylvania. In the villages, different phases of adissimilation process is detectable. The paper focuses on a community barely examined in ethnographic works, since they hardly fit into the set of prevalent ideas among Romanians and Hungarians on ethnic affiliation.